

Έρευνα για την Αναίρεση των Βουλευμάτων

Μια «ακτινογραφία» της πορείας τους στον Άρειο Πάγο,

σύμφωνα με τα πορίσματα έρευνας του Πανεπιστημίου Αθηνών

Νέστωρ Ε. Κουράκης

Περί τα τέλη Νοεμβρίου 2000 ο Πρόεδρος του Αρείου Πάγου κ. Στέφανος Μαθθίας έδωσε τη δυνατότητα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, έπειτα από αίτημα του υπογράφοντος, να ερευνηθεί το πώς εξελίσσονται και καταλήγουν οι αιτήσεις αναίρεσεως που υποβάλλονται στο Ποινικό Τμήμα του Αρείου Πάγου κατά βουλευμάτων. Την έρευνα διεξήγαγαν οι τελειόφοιτες της Νομικής **Ναταλία Παπανικολάου** και **Ναταλί Τεμπέλη**, υπό την καθοδήγηση και εποπτεία του υπογράφοντος. Ειδικότερα, οι δύο φοιτήτριες, με την πρόθυμη συμπαράσταση της αρμόδιας υπηρεσίας του Αρείου Πάγου, μελέτησαν ένα προς ένα τα βουλευμάτα, αντίστοιχα, των ετών 1998 και 1999, κατέγραψαν τα στοιχεία γενικότερου ενδιαφέροντος αυτών των βουλευμάτων (που ήταν 483 το 1998 και 479 το 1999) και, στη συνέχεια, τα ανέλυσαν σε σύντομες αλλά ουσιαστικές εκθέσεις τους. Βεβαίως, τα στοιχεία αυτά είναι τελειώς ενδεικτικά, αφού αναφέρονται στην περιορισμένη χρονική περίοδο μόλις μιας διετίας και αφού, επιπλέον, αφορούν μόνο την ενδιάμεση διαδικασία των Συμβουλίων, προτού δηλ. μια υπόθεση φθάσει –εάν φθάσει– στο ακροατήριο και υποβληθεί στην εκεί εξαντλητική βάσανο της πλήρους απόδειξης. Παρουσιάζουν όμως τα στοιχεία αυτά σημαντικό ενδιαφέρον ήδη σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας, διότι παρέχουν πληροφορίες τόσο για το «προφίλ» των διαδίκων που υποβάλλουν τις αιτήσεις αναίρεσης, του είδους των υποθέσεων που τους απασχολούν και του είδους των αναιρετικών λόγων που επικαλούνται, όσο και για το πώς αντιμετωπίζονται τελικά αυτές οι αιτήσεις αναίρεσης από το Ανώτατο Δικαστήριό μας.

Προκύπτουν, έτσι, από την έρευνα, τα ακόλουθα πορίσματα, τα οποία έως ένα βαθμό μπορούν να λειτουργήσουν και ως οιονεί «ακτινογραφία» για τις νεότερες τάσεις ορισμένων εγκλημάτων στη Χώρα μας και για τον τρόπο με τον οποίο απονέμεται η ποινική δικαιοσύνη στα εγκλήματα αυτά:

- Στο μεγαλύτερο ποσοστό τους οι αιτήσεις αναίρεσης κατά βουλευμάτων έχουν **απορριπτική κατάληξη**: 81,15% το 1998 και 73,9% το 1999. Μόλις, δηλ. μία στις πέντε αιτήσεις (το 1998) ή μία στις 4 (το 1999) γίνεται δεκτή από τον Άρειο Πάγο, γεγονός που οφείλεται, ίσως, στην τάση του Αρείου Πάγου να θεωρεί προτιμότερη την «εκκαθάριση» δυσχερών και σοβαρής εγκληματικότητας υποθέσεων στο ακροατήριο, χωρίς βέβαια να παραγνωρίζεται και η διάθεση των διαδίκων (κατηγορουμένων και πολιτικώς εναγόντων) να εξαντλήσουν όλες τις δυνατότητες ενδίκων μέσων που τους παρέχει ο νόμος. Μάλιστα, οι μισές περίπου από τις αιτήσεις αυτές (53,2% το 1998, 52,8% το 1999) απορρίπτονται ως απαράδεκτες και δη λόγω εκπρόθεσμης άσκησής τους (31,6% το 1999), πράγμα που δημιουργεί προβληματισμό ως προς τον τρόπο με τον οποίο ενδεχομένως το Ανώτατο Δικαστήριό μας ερμηνεύει ενίοτε την έννοια της «ανωτέρας βίας», χωρίς και πάλι να υποτιμάται κάποια τάση ορισμένων διαδίκων να εξαντλούν όλα τα ένδικα μέσα, ακόμη και όταν έχει ήδη παρέλθει η νόμιμη προθεσμία άσκησής τους. Αντίστροφα, από τις αιτήσεις που γίνονται δεκτές ενμέρει ή στο σύνολό τους, πολλές είναι εκείνες (35,4% το 1999) που διατάσσουν παύση της ποινική δίωξης, κυρίως λόγω παραγραφής, γεγονός που ίσως συσχετίζεται έως ένα βαθμό με την (κατ' αρχήν ορθή) πλημ-

μεληματοποίηση (δυνάμει του ν. 2408/1996) συνήθων στην πράξη κακουργημάτων, όπως η πλαστογραφία, η απάτη και η υπεξαίρεση μέχρις ορισμένου ποσού. Επομένως, το τυπικό στοιχείο του χρόνου φαίνεται να διαδραματίζει ουσιώδη ρόλο τόσο για την αποδοχή (λόγω παραγραφής) όσο και για την απόρριψη (λόγω εκπρόθεσμης άσκησης) μιας αίτησης αναίρεσης κατά βουλεύματος, ενώ, τουναντίον, οι *ουσιαστικοί λόγοι* αναίρεσης ασκούν μικρότερη επίδραση στην εξέλιξη μιας υπόθεσης.

- Ως προς τους **προβαλλόμενους λόγους αναίρεσης**, π.χ. για το 1998, τέτοιοι λόγοι αναφέρονται ρητώς στα εξετασθέντα βουλεύματα μόνο για 272 υποθέσεις, επί συνόλου 483 (αντίστοιχα, το 1999 υπήρξαν 137 τέτοιες υποθέσεις επί συνόλου 479), ενώ στις υπόλοιπες περιπτώσεις γίνεται απλή αναφορά στην αίτηση αναίρεσης, χωρίς εξειδίκευση των λόγων. Από τους μεμονωμένα (όχι σωρευτικά) προβληθέντες λόγους αναίρεσης, που συνολικά ανέρχονται σε 132 (το 1999 υπήρξαν 103 τέτοιες υποθέσεις), την πλειονότητα αποτελούν λόγοι που αναφέρονται στην *έλλειψη ειδικής αιτιολογίας* του ά. 484§1 στ. ε' ΚΠΔ (66,7%), ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό που συγκεντρώνει η εσφαλμένη εφαρμογή ή ερμηνεία ουσιαστικής ποινικής διάταξης κατ' ά. 484§1 στ. β' ΚΠΔ (10,6%). Επίσης και στους σωρευτικά προβαλλόμενους λόγους (σύνολο: 140 περιπτώσεις), ο συνδυασμός έλλειψης αιτιολογίας και εσφαλμένης εφαρμογής ή ερμηνείας (ά. 484§1 στ. ε' και β' ΚΠΔ) αποτελεί το 63,6% του συνόλου. Λόγω της γενικότητάς τους, οι δύο αυτοί λόγοι είναι, λοιπόν, προφανές ότι παρουσιάζουν μεγαλύτερη πιθανότητα ευδοκίμησης από άλλους λόγους, όπως π.χ. η απόλυτη ακυρότητα κατ' ά. 484§1 στ. α' ΚΠΔ (συγκεντρώνει ως μεμονωμένος λόγος ποσοστό 8,3%) και η υπέρβαση εξουσίας κατ' ά. 484§1 στ. ζ' ΚΠΔ (1,5%).
- Πάντως, όπως επισημάνθηκε ήδη, το ποσοστό των αιτήσεων αναίρεσης που τελεσφορούν για οποιοδήποτε λόγο είναι ιδιαίτερα χαμηλό και δεν υπερβαίνει περίπου το 15% για εξ ολοκλήρου αναίρεση (14,5% το 1998 και 14,8% το 1999) ή και λιγότερο για την ενμέρει αναίρεση (4,1% το 1998, 1,7% το 1999). Από τα 70 βουλεύματα, με τα οποία έγιναν **δεκτοί λόγοι αναίρεσης** το 1998, ρητή αναφορά σε συγκεκριμένους λόγους υπάρχει στα 56, ενώ ως προς τα υπόλοιπα γίνεται και πάλι παραπομπή στο δικόγραφο του αναιρεσειόντος. Μεταξύ των μεμονωμένων λόγων που γίνονται δεκτοί (συνολικά: 32), υπερτερούν και πάλι οι σχετιζόμενοι με έλλειψη αιτιολογίας (71,9%), ενώ και σε σωρευτικό επίπεδο (συνολικά: 24), οι λόγοι αυτοί σε συνδυασμό με εσφαλμένη εφαρμογή ή ερμηνεία καλύπτουν το 70,8% των περιπτώσεων. Μεμονωμένα γίνονται επίσης δεκτοί σε μικρότερα ποσοστά η εσφαλμένη εφαρμογή ή ερμηνεία (9,4%) και η απόλυτη ακυρότητα (9,4%).
- Ως προς τις **αξιόποινες πράξεις που αναιρεσιβάλλονται**, κυρίως αυτές είναι πλημμελήματα (80,5%) και πολύ λιγότερο κακουργήματα (19,5%) (στοιχεία 1998) εμπίπτουν, δε, προπάντων στις κατηγορίες των εγκλημάτων περί τα υπομνήματα (12,4% το 1998 και 23% το 1999), με αιχμή του δόρατος τις *πλαστογραφίες* (9,9% το 1998 και 15% το 1999), και των εγκλημάτων κατά των περιουσιακών δικαιωμάτων (20,9% το 1998, 21,7% το 1999), με προεξάρχον, εδώ, το αδίκημα της *απάτης* (16,4% το 1998, 20,5% το 1999). Τα εγκλήματα κατά της ιδιοκτησίας έχουν επίσης μian αξιοσημείωτη παρουσία (12,4% το 1998, 11,7% το 1999), με κύρια εκδήλωση το αδίκημα της *υπεξαίρεσης* (9,5% το 1998, 10,6% το 1999). Βεβαίως, τα αδικήματα αυτά δεν αποτελούν αναγκαστικά και τον κύριο κορμό της βεβαιωμένης εγκληματικότητας στην Ελλάδα, τουλάχιστον σε επίπεδο αστυνομικών στατιστικών, όπου τα πρωτεία κατέχουν με μεγάλη απόσταση οι κλοπές. Ωστόσο σε επίπεδο αναιρετικών βουλεύματων η πρωτοκαθεδρία της απάτης, της πλαστογραφίας και της υπεξαίρεσης είναι ευεξήγητη, αφού είναι αδικήματα με έντονο οικονομικό χαρακτήρα, που προσφέρονται έτσι για *ποινικοποίηση αστικών υποθέσεων* με μεγάλο χρηματικό αντικείμενο. Μάλιστα, όπως προκύπτει από τα προαναφερθέντα στοιχεία, και στα τρία αυτά εγκλήματα τα ποσοστά τους εμφανίζουν έντονη αυξητική τάση μεταξύ 1998 και 1999, γεγονός που ίσως προδικάζει ακόμη μεγαλύτερη έξαρση τέτοιων εγκλημάτων με οικονομικό χαρακτήρα στο προσεχές μέλλον.

- Ως προς τους **διαδίκους**, οι περισσότεροι αναιρεσιόντες (64,8% το 1998) είναι κατηγορούμενοι, ενώ οι πολιτικώς ενάγοντες φθάνουν το ποσοστό του 33,9%, δηλ. περίπου το 1/3. Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις που οι αναιρέσεις κατά βουλευμάτων ασκούνται από τον Εισαγγελέα Εφετών (0,8%) ή από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου (0,4%). Εξάλλου, σε πολλές περιπτώσεις εμφανίζονται ως διάδικοι περισσότεροι αναιρεσιβαλλόμενοι ή/και αναιρεσιόντες (34,8% το 1999), ενώ σε αρκετά υψηλό ποσοστό (11,9% το 1999) γίνεται στην αίτηση αναίρεσης αναφορά σε συγκατηγορούμενους που όμως δεν την συνυπογράφουν. Τα δεδομένα αυτά, σε συνδυασμό με τον υψηλό αριθμό ηθικών αυτοουργών (12,7% το 1999) και την αυξητική τάση συμμετοχής εταιρειών ως διαδίκων (4,7% το 1998, 7,7% το 1999, συμπεριλαμβανομένου και του Ελληνικού Δημοσίου) ενδεικνύει και επιβεβαιώνει, έως ένα βαθμό, ορισμένες ποιοτικές διαφοροποιήσεις της εγκληματικότητας και στη Χώρα μας κατά τα τελευταία έτη, με κύριο χαρακτηριστικό τον *πολυσύνθετο και ενίοτε οργανωμένο τρόπο που εξασφαλίζει η συμμετοχή περισσότερων προσώπων*. Μάλιστα, μεταξύ των 1374 προσώπων (1275 το 1999) που έλαβαν μέρος το 1998 ως διάδικοι (κατηγορούμενοι ή πολιτικώς ενάγοντες) στις 483 (479 το 1999) υποθέσεις για τις οποίες εκδόθηκαν βουλευμάτα, 18,5% ήσαν *γυναίκες* (16,7% το 1999). Εξάλλου, τη διαφορετική ποιότητα του εγκλήματος στη σύγχρονη εποχή φανερώνει, μέχρις ενός βαθμού, και η πληθώρα των περιπτώσεων σε *εγκλήματα κατ' εξακολούθηση, κατ' επάγγελμα και καθ' έξη*. Στην απάτη οι περιπτώσεις αυτές έφθασαν το 41,7%, στην πλαστογραφία το 24,1%, στην υπεξαίρεση το 28,8%, στην εκβίαση το 27,2%, και στην κακουργηματική κλοπή το 40% (στοιχεία 1998).
- Σημαντικό είναι να υπογραμμισθεί ότι σε πολύ μεγάλο ποσοστό, περί το 83% του συνόλου των υποθέσεων που εξετάστηκαν από το Ποινικό Τμήμα του Αρείου Πάγου (σε Συμβούλιο), η **πρόταση του Εισαγγελέα** βρίσκεται σε συμφωνία με την τελική απόφαση του Συμβουλίου και μάλιστα, συχνά, γίνεται στο Βούλευμα χρήση παρόμοιας διατύπωσης και ειρμού σκέψης, όπως και στην εισαγγελική πρόταση. Ίσως, εν προκειμένω θα ήταν ιδιαίτερος χρήσιμο για την πληρότητα της αιτιολογίας να διατυπώνει πάντοτε **και** το Συμβούλιο εμπειριστατωμένη γνώμη επί των τιθέμενων νομικών ζητημάτων, χωρίς να αρκείται σε απλή παραπομπή ή συνοπτική διατύπωση της εισαγγελικής επιχειρηματολογίας.